

Trump'ın Golan Açıklaması ve Golan Tepelerinin Hidropolitik ve Stratejik Derinliği

Dursun YILDIZ
İnş.Müh
Su Politikaları Uzmanı
Hidropolitik Akademi Başkanı

Özet

Bundan yaklaşık 11 yıl önce Cumhuriyet Strateji Dergisinde "Golan'dan Çekilmenin Jeopolitik Ve Hidropolitik Kısıtları, Golan Tepeleri ve Hidro-Strateji" başlıklı bir yazı kaleme almıştım. O günlerde Suriye ve İsrail arasında bir yumuşamadan söz ediliyor hatta Türkiye'nin buna arabuluculuk yapabileceği de gündeme geliyordu. İsrail Suriye arasındaki yumuşama sürecinde İsrail'in Golan tepelerinden çekilebileceği hususu da gündeme geliyordu. Biz bundan 11 yıl önce Golan'ın Jeopolitik ve Hidropolitik açılarından İsrail için çok önemli olduğunu, Golan Tepelerinin İsrail'in yıllardır Askeri müdahalelerle oluşturduğu "Su Güvenlik Bölgesi" içinde kaldığını belirterek İsrail'in Golan'dan çekilmesinin mümkün olamayacağını yazmıştık. Birkaç gün önce ABD Başkanı Trump'ın artık Golan Tepelerini İsrail'in sınırları içinde saymanın zamanı geldi şeklindeki açıklaması bu öngörümüzü doğrular mahiyette oldu. Suriye ve Irak'ta son 11 yıldır yaşananlar, ABD'nin enerjide dışa bağımlılığını azaltması hatta petrol ve doğalgaz ihracatçısı konumuna gelmesi, Orta-Doğu Akdeniz'deki hızlı değişimler Ortadoğu'nun hidropolitik ve petropolitik denklemini değiştirmiştir.

Bu makalede Ortadoğu'nun Su Güvenliği ve Askeri Güvenlik Denkleminde Golan Tepelerinin İsrail'in egemenlik alanı olarak tanınmasına yönelik gelişmelerin nedenleri ve sonuçları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Su Güvenliği, Golan Tepeleri, İsrail,

1. Giriş

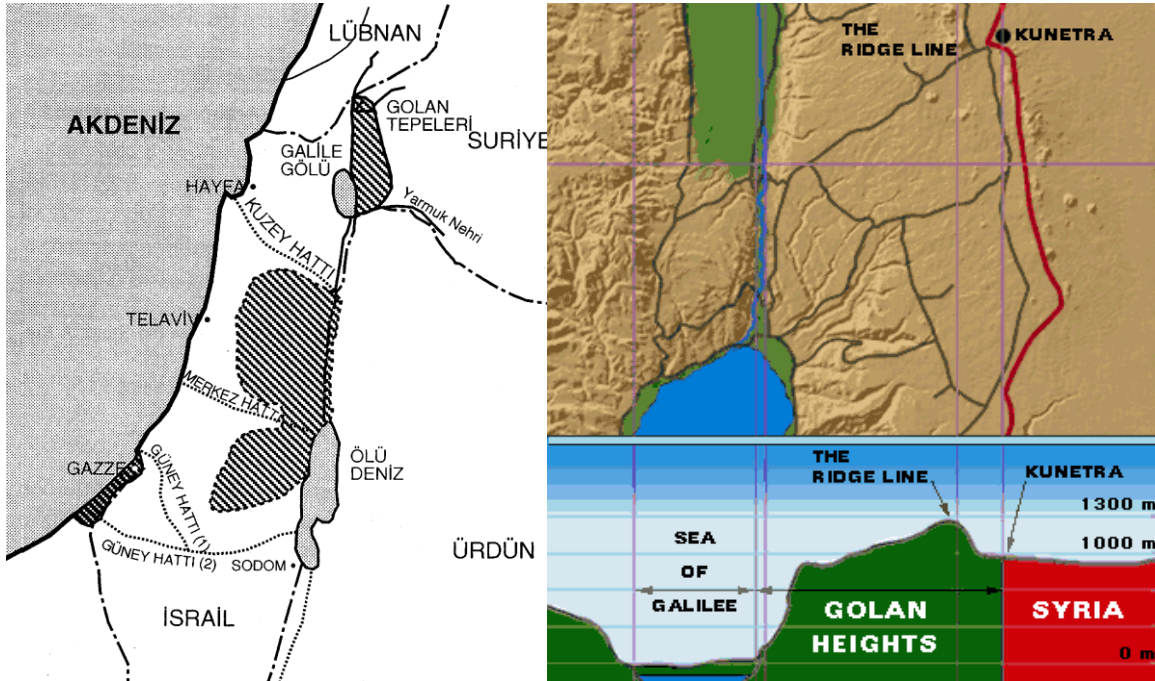
İsrail ordusunun 6 Temmuz 1967 tarihinde 1200 km²'lik bir kısmını işgal ettiği Golan tepeleri bölgesi Suriye'nin güneyinde Gonaytareh ilinin bir bölümünü oluşturmakta ve işgal altındaki Filistin'le 100 kilometrelik bir ortak sınıra sahip bulunmaktadır. Bölgenin en verimli topraklarının yer aldığı Golan ve Golan tepeleri etrafındaki düzlük alanların ortasında oldukça yüksek bir tepe olması nedeni ile jeo-stratejik bir konuma sahiptir. Bu tepelere sahip olmak başta hemen yanıbaşındaki Şam olmak üzere Beyrut, Amman ve Filistin üzerinde doğal bir stratejik hakimiyet üstünlüğüne de sahip olmak anlamına da gelmektedir.

120-520 m. kotları arasında bir plato olan Golan'ın en yüksek tepesi Hermon dağında 2.814 metre yüksekliğindeki Şeyh tepesidir. Bölge coğrafyasında özgün bir yer tutan bu yükseklik Galile Gölü'nde eksi ikiyüzon'a kadar düşmektedir.

Golan Tepeleri

Taşıdığı stratejik ve jeopolitik önemden dolayı İsrail Başbakanı Menahim Begin, Golan'ın ilhakıyla ilgili olarak “Ben parlamentonun çoğunluğunu temsilen Golan tepelerinin, tarihi açıdan İsrail topraklarının bir parçası olduğunu ve de öyle kalmaya devam edeceğini ilan ediyorum” demişti (Şekil 1).

Şekil 1 İsrail ve Golan Tepeleri

Golan'ın Stratejik Kaynağı: Su

Golan'ın en önemli özelliği bölgenin Suriye, Lübnan ve Ürdün'ün yüksekliklerinden kaynaklanan büyük akarsu kaynaklarına sahip oluşudur. İsrail'in işgal ettiği Golan tepeleri, İsrail'in su ihtiyacını karşıladığı Galile Gölü'ne kadar uzanmaktadır. İsrail'in yıllık su tüketiminin yüzde 20'si bu bölgeden karşılamaktadır. Bölgedeki genel su sıkıntısı nedeniyle Golan'daki su kaynakları, bu tepelerinin askeri öneminin de önüne geçmiştir.

1967 savaşı sonrasında Golan Tepeleri'ni ve Yukarı Ürdün Nehri ile Banyas kolunu kontrolüne alan İsrail önemli bir su kaynağına da sahip olmuştur. İsrail bu arada, 1978 yılından 2000 senesine kadar Lübnan'ın Güney Bölgesini işgal etmiş ve 22 yıl boyunca bu

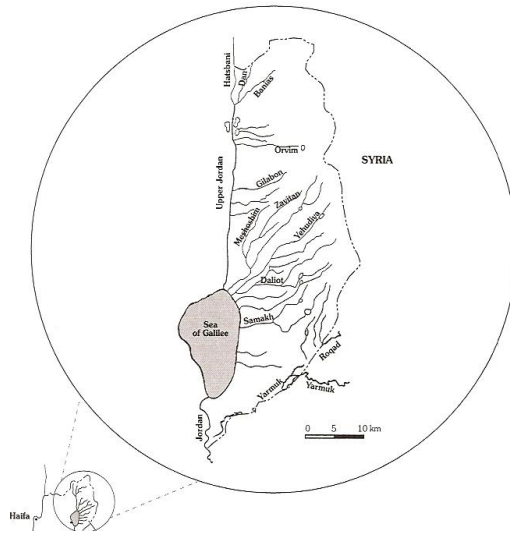
ülkeye ait Litani nehrinden su çekmiştir. Aynı şekilde Golan sayesinde Yarmuk ve Banyas Nehirleri ile Galile Gölü'nü kontrol altında bulunduran İsrail, yalnız askeri açıdan değil, su güvenliği açısından da Golan Tepeleri'ni terk etmeden belli güvenceler elde etmeye çalışacaktır.

İsrail İçin Golan

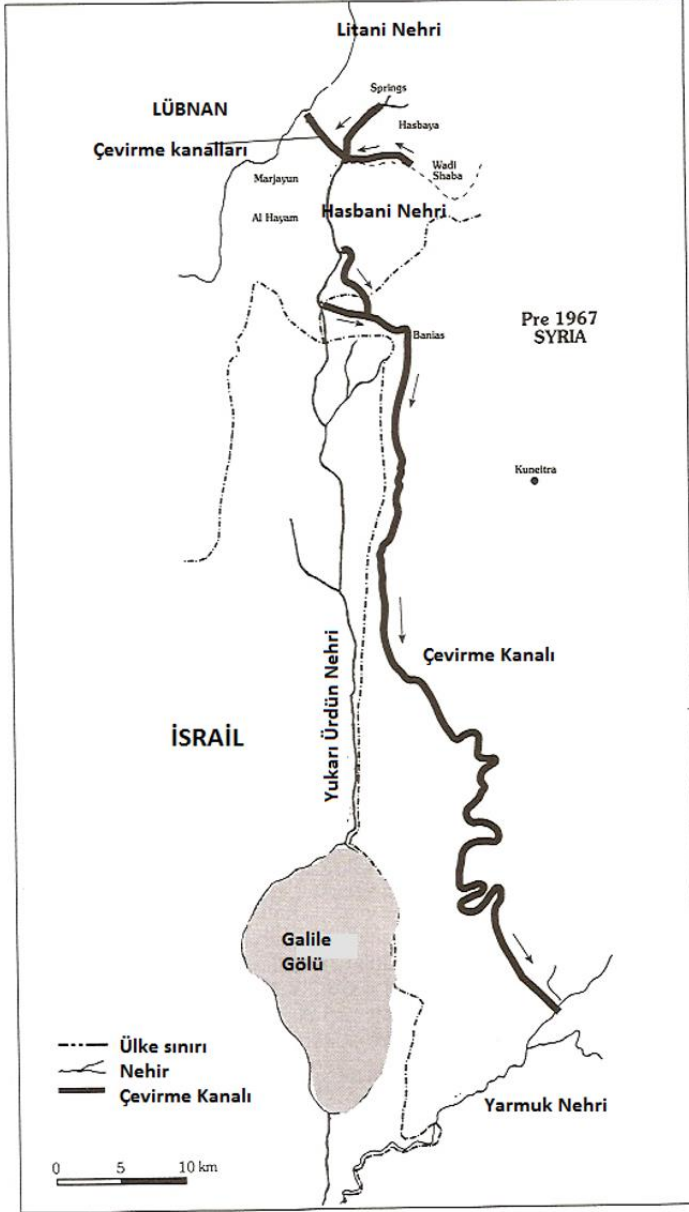
İsrail Golan Tepeleri'ndeki işgalin nedenini meşru müdafaa ve kendi güvenliğini sağlama olarak göstermek istemektedir. Ancak Golan'daki İsrail işgali sadece güvenlik kaygılarıyla açıklanamaz. Özellikle Golan'ın İsrail'in su ihtiyacını karşılama yönünden stratejik önemi bilinmektedir. Ancak çoğu zaman İsrail iç politikasında uzlaşmaz tartışmalara da neden olan bu konuda son dönemde daha ılımlı bir hava oluşturulmuştur. İsrail kamuoyunun geçmişe nazaran daha büyük bir bölümü kapsamlı bir barış anlaşması karşılığında, Golan'dan çekilmeyi destekler duruma gelmiştir. Golan'dan çekilme İsrail'lileri Batı Şeria ve Gazze'den çekilme kadar endişelendirmemektedir.

Bölgenin Hidrojeopolitiği

Galile (Kinneret) Gölü'nün Kontrolü İsrail için çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu göl İsrail'in tek büyük yüzeysel su rezervuarıdır. Bu gölün Hidropolitik kapsamını anlamak için öncelikle gölün kaderinin cana alıcı bir şekilde Aralık ve Mayıs ayları arasında drenaj alanından gelen akışa bağlı olduğunun bilinmesi gerekir. Göle giren bu akış Mayıs ve Ekim ayları arasındaki yoğun su tüketimini ve buharlaşmadan oluşan kayıpları karşılar. Ancak Bu gölü besleyen nehirlerin drenaj alanının büyük bir bölümü Golan tepelerinde yer alır. Bu nedenle Golan tepelerini kontrol eden bu gölün kaderini de kontrol ediyor demektir. Bu bölgenin hidrojeopolitiğinin en belirleyici unsuru Golan Tepelerinin hakimiyeti olarak ortaya çıkmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Galile Gölü Drenaj Alanı

Ürdün Nehri Yukarı Havzasında Suyu Çevirme Girişimi

1956-66 yılları arasında Arap Liginde alınan bir karar sonrasında Suriye büyük ölçekli bir proje için Ürdün nehrinin yukarı havzasındaki suyu Yarmuk nehri'ne çevirme girişiminde bulunmuştur. (Şekil 3). Yarmuk Nehri Ürdün Nehri'nin büyük bir havzaya sahip yan kolu olup Galile Gölü'nün hemen güneyinde Ürdün Nehri ile birleşmektedir.

Bunu engellemek için İsrail 1964 yılında Galile gölünden suyu alıp Oreta ve Güney İsrail'e vermek amacıyla Ulusal Su Taşıma Kanalı projesini yapmıştır. 1967 öncesine göre İsrail'in doğu sınırı aşağı Ürdün nehri değil bu

nehrin 25-50 km batısında yer alan ve Yeşil hat olarak adlandırılan bir sınırdır. Bu durumda nehir sularını yönlendirme uygulaması her iki ülkeyi ve Galile gölünü, üst havzadaki Banias ve Hasbani nehirleri de dahil olmak üzere

Ürdün Nehrinin önemli bir miktardaki suyundan mahrum bırakacaktı. (Şekil 3).

Şekil 3. Suriye'nin Ürdün Nehri Yukarı Havzasındaki Suyu Yarmuk Nehrine Çevirme Projesi

Golan Tepeleri ve Galile Gölü

Bölgede su ile ilgili anlaşmazlıkların yoğunluk kazanması 1967 yılındaki 6 gün savaşının çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden birisi olmuştur. İsrail'in savaş sonunda Golan tepelerini işgal etmesi Arapların suyu Golan Tepelerinin bulunduğu bölgeden Yarmuk Nehri'ne çevirme projesinin uygulanmasını zora sokmuştur. Bu durum Ürdün Nehri'nin Hidro-Stratejik konumunu da büyük oranda arttırmıştır.

İsrail'in savaşı kazanması ile komşu ülkelerin geniş açılımlı projelerini ilerletmesi olasılığı azalmıştır.

Yakın geçmişe kadar Suriye'nin Ürdün Nehri'nin yukarı havzasındaki suyu kendi sınırları içine yönlendirme projesinden vazgeçmediğini ileri sürmesi bugün bir anlaşma için güven ortamı yaratılmasını güçleştirmektedir.

Bunun yanı sıra İsrail'li bir mühendislik müşavirlik firması tarafından hazırlanan raporda İsrail'in Golan'dan çekilmesi, durumunda ortaya çıkacak olan sonuçlar konusunda uyarılar yapmıştır. Bu raporda "Ürdün nehri suyunun yönlendirilmesi tehdidi yeniden ortaya çıkacaktır. Bu durumda da 1960 larda gündeme gelen Hasbani ve Banias nehirlerinin Yarmuk Nehri'ne yönlendirilmesi projesinin uygulanabilmesi mümkün olacaktır." denmektedir. ¹

Golan'dan Çekilmenin Jeopolitik Kısıtları Vardı !

İsrail Su Kurumu tarafından hazırlanan İsrail ve Suriye Arasında Su İşleri Hakkında Barış Görüşmelerinin Arka planı isimli, rapordaki durum tespiti ve risk analizi de Suriye'nin Golan üzerindeki tek taraflı uygulamalar yapma olasılığını tartışmaya açmaktadır. Rapor bu uygulamanın Galile Gölü suyunun hem kalitesi hem miktarını etkileyebileceğine dikkat çekmektedir. Raporda miktar göz önüne alındığında Suriye'nin tek taraflı hareketinin İsrail'in toplam temiz su kaynağının % 15 azaltılabileceğine ve bu durumun da İsrail'i bu miktarı elde etme konusunda deniz suyu arıtımı gibi alternatif kaynaklar bulma konusunda zorlayacağına dikkat çekilmektedir. Su kalitesi açısından ise durum çok daha vahimdir. Rapora göre: *"Golan tepelerinden gelerek Galile Gölünde tutulan suyun tuz oranı çok düşüktür. Bu nehirlerden göle gelen suyun azalması durumunda göldeki tuz dengesi bozulabilecektir. Çünkü göle deniz seviyesinin çok altındaki seviyelerden gelen tuz oranı yüksek akımın girişi aynı oranda azaltılamayacaktır."*

Sonuç olarak raporda³ aşağıdaki uyarılar yapılmıştır:

Suriye ve Lübnan tarafından suyun çevrilmesi planı uygulandığında İsrail'in sadece toplam su dengesinde belirli bir miktar azalma olmayacak Galile Gölü suyunun kalitesi de bozulacaktır. Uzun dönemde suyun tuz oranının ulaşacağı seviye, bu suyun doğrudan kullanımına olanak tanımayacaktır. Bu durum sadece Göle yakın alanlardaki su ihtiyacının değil ,aynı zamanda Ulusal Su Taşıma Kanalı etrafındaki sektörleri ve büyük miktarda arıtılmış deniz suyunu bu suyla karıştırarak kullanan Netofa bölgesindeki su ihtiyacının karşılanmasını da büyük oranda olumsuz etkileyecektir. Bu durum göl civarına su sağlamak için, kullanıma uygun suyun tekrar kıyıda Galile Gölüne taşınmasını sağlayacak bir paralel sistemin inşa edilmesini gerekli kılacaktır. Bizim görüşümüze göre, İsrail'in su sistemi bu boyutta bir su gereksinimini kesinlikle karşılayacak durumda değildir.

İsrail'in Su Yönetimi Kurumu Mekerot'un dökümanında " İsrail Suriye ile makul bir antlaşma"ya varamaması durumunda kesinlikle Golan Tepelerinden **çekilmemesi** önerilmiştir.

Galile Gölü İsrail'in Su Deposudur

Gölün Kış sularıyla beslemesinde herhangi bir azalma, İsrail'in su kaynağının kapasitesini tehlikeye sokacak ve büyük bir tartışma yaratacaktır:

İsrail'in Golan'dan çekilmesi durumunda, göle giren suyun hem kalitesi hem de miktarı büyük oranda Suriye'nin inisiyatifinde olacaktır. Bir ulusun yaşamsal kaynağının diğer bir ulusun iyi niyetine bağlı olduğu böyle bir durum, Klot'un çok doğru bir şekilde dikkat çektiği

gibi⁶, “bağımsız ülkelerin ancak tereddütle kabul edecekleri jeopolitik bir kısıtlamadır.” Bu çıkmaz durumun ciddiyeti, Oslo Antlaşmasının imzalandığı ve Golan’ın boşaltılmasının ciddi olarak tartışılmaya başlandığı, hem Rabin hem de Perez hükümeti sırasında tarım bakanlığı yapmış, Ya'acov Tsur’un sözlerinden de anlaşılmaktadır:

“Golan’ın su kaynakları ülkenin (İsrail’in) geleceği konusunda kritik, yaşamsal ve ulusun kaderini etkileyecek bir öneme sahiptir. Söylemeliyim ki, bu suyun herhangi bir kaynakla değiştirilme olasılığını ben bilmiyorum⁷.”

Bundan 11 Yıl önce İsrail’in Golan ‘dan Çekilme Tartışmaları

İsrail’in, 1967 yılında savaş tarihinde “en kısa sürede en fazla toprak işgal etme rekoru”nu kırdığı Altı Gün Savaşı sırasında işgal ettiği Golan Tepeleri, İsrail ve Suriye arasındaki ezeli düşmanlığın temelini oluşturmuştur. İki ülke arasında bugüne değin yapılan tüm barış görüşmelerinin bir yerlerde tıkanıp, sonuçsuz kalmasının en önemli nedeni de yine Golan Tepeleri. sorunudur.

Ancak işgalinden 41 yıl sonra 25 Nisan 2008’de İsrail, Suriye ile arasında anlaşmazlık konusu olan Golan Tepeleri’nden çekilebileceğini belirtmişti. İsrail Genelkurmay Başkanı Moşe Yaalon, Yediot Ahronot gazetesine verdiği demeçte, "Suriye ile varılacak anlaşmaya karşılık, Golan’ın askeri gerekliliğinden vazgeçebiliriz" demişti. General Yaalon, "Ordumuz, İsrail’deki siyasi otoritenin Golan’dan çekilme kararı vermesi halinde, sınırlarımızı nerede olsa korur" diye konuşmuştu. Ancak bu resmi açıklamada sadece “Golan’ın askeri gerekliliğinden vazgeçilebileceğine” vurgu yapılması dikkat çekici bulunmuştu.

Bu gelişmeler olurken bundan 11 yıl önce biz konuyu şöyle ele almışız”

Politik bir karar ile İsrail’in bu bölgeden çekilmesi ve bölgenin kontrolünü Suriye’ye terk etmesi sonuçları itibariyle İsrail için önemlidir. Bu bölgedeki egemenliğin el değiştirerek Suriye’ye geçmesi aslında Galile gölünden su kullananların mevcut kullanım haklarının korunacağına yönelik endişeleri arttıracaktır.” (9).

“Açıkça İsrail’in Golan tepelerinden çekilmesi bir diğer deyişle Galile Gölünün kontrolünü ve bunun sonucunda tüm su sisteminin mevcut işletme planı içindeki geleceği konusundaki kontrolü devretmesi anlamına gelecektir. Bunun yanı sıra Galile Gölünden beslenen yer altı suyu rezervinin miktarı konusunda emin olabilmek mümkün olmayabilecektir. Örneğin İsrail’in Golan Tepelerinden çekilmesi Suriye’yi Ürdün Nehri’nin membasındaki akımı kullanarak büyük ölçekli projeler yapma konusunda özgür bırakabilecektir” (9).

Sonuç Yerine

Bundan 11 yıl önce “Suriye ve İsrail arasında Golan Tepeleri konusunda yapılan görüşmeler sonucu ulaşılabilecek bir anlaşmanın İsrail Politikacıları için önemli hidro-stratejik kısıtlamalar oluşturabileceği söylenebilir; Golan Tepelerinden İsrail’in çekilmesi kararı tabii ki sadece hidrolojik etkenler dikkate alınarak verilecek bir karar değildir. Bunun yanı sıra güvenlik, stratejik, diplomatik, politik, ve ekonomik faktörler de dikkate alınacaktır. Ancak bu konuda atılacak her adım ve alınacak her kararın sadece İsrail için değil tüm bölge için Hidro-stratjik ve Hidro-politik ,Hidrojeopolitik sonuçları ve yansımaları olacağından haberdar olunması gerekir” diye yazmıştık(9).

Aradan geçen 11 yılda, Dünya'nın kayan kumlar coğrafyası Ortadoğu'da ve kıyı bölgesi Doğu Akdeniz'de çok önemli gelişmeler oldu. Bu gelişmelerden bazıları İsrail'in güvenliğini doğrudan tehdit edebilecek gelişmelerdi. Esad Rejiminin ayakta kalması, İran'ın Suriye içinde askeri olarak ve bölgenin geleceğinin belirlenmesinde politik olarak etkisinin artması, Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki oluşuma askeri müdahale ile karşı koyması İsrail'i tedirgin etmiştir. Bu durum 11 yıl önceki politik konjonktürde konuşulan konulardan Golan Tepelerinden çekilme konusunu bunun yerine Golan Tepelerine tam yerleşme hazırlıklarına dönüştürmüştür.

Aradan geçen 11 yıl İsrail için Golan tepelerinin askeri açıdan ve Ortadoğu'nun yeni su denklemi açısından önemini arttırmıştır.

Ortadoğu'da İsrail'in Güvenliğinden sorumlu olan ABD'nin Başkanı Trump'ın açıklaması İsrail'in suyunun %35'inin sağlandığı kaynak olan Golan Tepelerinin hem Su Güvenliği hem de Askeri Güvenlik açılarından önemini ortaya koymuştur.

Kaynaklar

1Y. Schwarz and A. Zohar Water in the Middle East: Solutions to Water Problems in the Context of Arrangements between Israel and the Arabs, (Tel Avi, 1991), p.15. Zaslavsky, 1999-2000 passim. p. 113.

2Mekorot, Background Materilan for the Peace Talks on Water Issues between Israel and Syria:Situation Assesment and Risk Analysis, Tel Aviv, 1996, p.19 also see p. IV of "Summary and Recommendations"

3Mekorot, p.20 also see p. V of "Summary and Recommendations".

4D.Z aslavsky, The State of Water in Israel (pnei Ha' Mayim B'Yisrael), Haifa:Technion, 2000, p. 29 (Hebrew) Assuming a population and domestic consumption rate of 130 m3 per capita.2000, p. 72.

5Testimony before Knesset State Control Committee 3.1.2000.

6 Kliot N.Water Resources and Conflict in the Middle East.New York: Rotledge,1994 p.204

7 Jerusalem Post, 27.12.1995.

8Sherman M. Water in İsrail: The Dry Facts .Herzilya Papers İnterdisciplinary Center Herzilya April 2001 Herzilya.İsrail

9 Yıldız Dursun . 2008 "Golan'dan Çekilmenin Jeopolitik Ve Hidropolitik Kısıtları, Golan Tepeleri ve Hidro-Strateji" Cumhuriyet Strateji 28 Temmuz 2008 Sayı : 21

Dursun YILDIZ

İnşaat Mühendisi ve Su ve Enerji Politikaları Uzmanı, İTÜ Mezun, DSİ de mühendislik ve 20 yıl yöneticilik yaptı. ABD ve Hollanda'da eğitim aldı. Üniversite'lerde ders verdi. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinde yöneticilik yaptı. Türkiye Ziraatçılar Derneği ve TUSKOOP-BİR'in başarı ödülleri aldı. Çok sayıda yayını var. TEMA Bilim Kurulu üyesi, Su Politikaları Derneği Kurucu Üyesi ve Başkanı. Halen kendisinin Enerji Müşavirlik ve Mühendislik Firmasını yönetiyor

